

Мавзу:

Ерлардан фойдаланишни оқилона ташкил этишга йўналтирилган давлат тадбирлари.

Ер тузиш ва унинг аҳамияти

Режа:

- 1. Ер тузишнинг мазмуни ва аҳамияти.**
- 2. Ер тузиш турлари ва уларнинг бир – бири билан боғлиқлиги.**
- 3. Ер тузиш лойиҳаларининг аҳамияти.**

Ер тузиш Ўзбекистон Республикасининг «Ер кодекси» асосида олиб борилади. У ердан фойдаланиш тўғрисидаги қонунлар ва ҳукуматимиз қарорларининг амалга оширилишини таъминловчи давлат тадбирлари тизими ҳисобланиб, халқ; хўжалиги тармоқлари орасида ва тармоқлар ичида олиб борилади.

Айниқса, қишлоқ хўжалиги соҳасида ер тузиш ишларининг аҳамияти жуда катта. Бу соҳада янги қишлоқ хўжалик корхоналарини ташкил қилиш, эскиларини такомиллаштириш ва уларнинг ер майдонларини ташкил қилиш ишлари илмий асосланган лойиҳалар тузишни тақозо этади.

Ер тузиш давлатимизнинг ер тўғрисидаги қонунларини ҳаётга тадбиқ қилишга қаратилган тадбирлар тизими бўлиб, у ер ва ер билан ажралмас боғлиқ бўлган ишлаб чиқариш воситаларидан, меҳнат ресурсларидан тўла, оқилона ва самарали фойдаланишга, ерни ва табиатни муҳофаза қилишга қаратилгандир.

Ер тузиш ишларининг таркиби асосан халқ хўжалиги тармоқларида ишлаб чиқаришни ташкил қилиш талабларидан келиб чиқади.

Ер тузишнинг вазифалари ва мазмуни

Ер тузиш - ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилишни ташкил этишга, ер ресурсларини ҳисобга олиш ва баҳолашга, қулай экологик муҳитни вужудга келтиришга ва табиий ландшафтларни яхшилашга, ер тузишнинг ҳудудий ва ички хўжалик режаларини тузишга қаратилган тадбирлар тизимини ўз ичига олади.

Ер тузиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, маҳаллий давлат ҳокимияти органи қарорига ёки юридик ва жисмоний шахсларнинг талабномаларига мувофиқ ер тузиш хизмати органлари томонидан амалга оширилади.

Ер тузиш ишлари куйидаги асосий вазифаларни ўз ичига олади:

- топография, геодезия, хариташунослик, геоботаника, тупроқ ва бошқа ер тузиш учун зарур изланишларни ўтказиш;
- республикамизда ердан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш Бош чизмасини, Қорақалпоғистон республикаси, вилоятлар ва туманлар ер тузиш чизмаларини ишлаш;
- ерни муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш лойиҳаларини тузиш;
- янги хўжаликларни ташкил қилиш ва мавжуд хўжаликларнинг ер майдонлари жойлашувидаги камчиликларни тугатиш, хўжаликларга ер майдонларини ажратиш лойиҳаларини тузиш;
- хўжаликларда (шу жумладан ижара ва хусусий хўжаликларда) ички ер тузиш лойиҳаларини ишлаш;
- табиатни муҳофаза қилишда аҳамияти катта бўлган ер майдонларини аниқлаш ва у ерларда табиатни муҳофаза қилишга қаратилган ишларни ташкил қилиш, шунингдек табиатнинг хушманзара жойларида дам олиш масканлари ва кўриқхоналар ташкил қилиш ва бошқ.

ЕР ТУЗИШ

```
graph TD; A[ЕР ТУЗИШ] --> B[Истикболга мўлжалланган ер тузиш]; A --> C[Лойиҳалаш олдидан ер тузиш]; A --> D[Хўжаликлараро ер тузиш]; A --> E[Ички хўжалик ер тузиш];
```

**Истикболга
мўлжалланган
ер тузиш**

**Лойиҳалаш олдидан
ер тузиш**

**Хўжаликлараро
ер тузиш**

**Ички хўжалик
ер тузиш**

Истиқболга мўлжалланган ва лойиҳалаш олдидан амалга ошириладиган ер тузишга қуйидагилар киради:

- * 1. республика ва унинг минтақаларининг ер-сув ресурсларидан фойдаланиш ҳамда уларни муҳофаза қилиш чизмаларини ишлаб чиқиш;
- * 2. туманлар ва вилоятларнинг ер тузилиши чизмаларини ишлаб чиқиш;
- * 3. тупроқ унумдорлигини ошириш, ерлардан оқилона фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш билан боғлиқ истиқбол режаларини, республика миқёсидаги ва ҳудудий дастурларни ишлаб чиқиш;
- * 4. муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларнинг жойлашиши ва чегаралари белгиланишини асослаш

Хўжаликлараро ер тузиш

1. - жойнинг ўзида овуллар, қишлоқлар, посёлкалар, туманлар, шаҳарлар, вилоятларнинг чегараларини белгилаш;
2. - ерларнинг жойлашишидаги ноқулайликларни бартараф этган ҳолда ер эгалари, ердан фойдаланувчилар, ижарачиларнинг ва мулкдорларнинг янги ер участкаларини ташкил этиш ҳамда мавжуд ер участкаларини тартибга солиш лойиҳаларини тузиш;
3. - янги ташкил этилаётган, қайта ташкил этилаётган қишлоқ хўжалик корхоналари, муассасалари ҳамда ташкилотларига ер ажратиб бериш лойиҳаларини тузиш;
4. - корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйиладиган ерларни ажратиб бериш лойиҳаларини тузиш;

5. - ер участкаларини натурада (жойнинг ўзида) ажратиб бериш, ерга эгалик қилиш ҳуқуқини ва ердан фойдаланиш ҳуқуқини, ер участкасини ижарага олиш ҳуқуқини ҳамда ер участкаларига бўлган мулк ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатларни тайёрлаш;
6. - янги ерларни ўзлаштириш, қишлоқ хўжалик ерларини яхшилаш, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва ошириш, бузилган ерларни рекультивация қилиш, тупроқни сув ва шамол эрозиясидан, селлардан, кўчкилардан, сув босишдан, захлашдан, қақраб қолишдан, заранглашишдан, ишлаб чиқариш чиқиндилари, радиоактив ва кимёвий моддалар билан ифлосланишдан ҳимоя қилиш бўйича ишчи лойиҳаларини ишлаб чиқиш;
7. - барча ерларни рўйхатга олиш ҳамда фойдаланилмаётган, самарасиз фойдаланилаётган ёки белгиланган мақсадда фойдаланилмаётган ерларни доимий аниқлаб бориш;
8. - ерларни ресурс жиҳатидан баҳолаш, ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш юзасидан ер тузиш ҳужжатларини ишлаб чиқиш;
9. - ерларни баҳолаш тадбирларини ўтказиш.

Хўжаликлараро ер тузиш - туманлар ёки бир-бирлари билан ўзаро боғлиқ қишлоқ хўжалиги корхоналари, муассасалари ва ташкилотлари гуруҳларининг маъмурий чегаралари доирасида қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Хўжаликлараро ер тузиш лойиҳалари бошқа туманлар ёки шаҳар ва посёлкалар ҳудудига тегишли бўлган ҳолларда, уларнинг чегараларини ўзгартириш масалалари маъмурий-ҳудудий birlikларнинг чегараларини жойнинг ўзида белгилаш тартибида ҳал қилинади.

Хўжаликлараро ер тузиш лойиҳалари тасдиқланганидан кейин натурага (жойнинг ўзига) кўчирилиб, ер эгалари, ердан фойдаланувчилар, ижарачилар ва мулкдорлар ер участкаларининг чегаралари белгиланган намунадаги марза белгилари билан ажратилади.

Ички хўжалик ер тузиш - қишлоқ хўжалиги корхоналари, муассасалари ва ташкилотларининг ҳудудини ички хўжалик негизида белгилаб олиб, илмий асосланган алмашлаб экишни жорий қилишни, барча қишлоқ хўжалик ерларини (пичанзорлар, яйловлар, боғлар, токзорлар ва бошқаларни) жойлаштиришни, тупроқ эрозиясига қарши кураш тадбирларини ишлаб чиқишни, шунингдек суғориладиган ерларни тўла реконструкциялашни ўз ичига олади.

Ички хўжалик ер тузиш тури лойиҳаларининг амалга оширилиши устидан ер тузишнинг таркибий қисми бўлган муаллифлик назорати олиб борилади.

Ер тузиш лойиҳасини кўриб чиқиш ва тасдиқлаш

Маъмурий-ҳудудий бирликларнинг чегараларини жойнинг ўзида белгилашга доир материаллар, шунингдек истиқболга мўлжалланган ҳамда лойиҳалаш олдидан ер тузиш ишларига доир бошқа материаллар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда кўриб чиқилади ва тасдиқланади.

Хўжаликлараро ва хўжалик ичидаги ер тузиш лойиҳалари қишлоқ хўжалиги ҳамда ўрмон хўжалиги корхоналари, муассасалари ва ташкилотлари мол-мулкининг мулкдорлари ёки улар ваколат берган органлар томонидан кўриб чиқилади ва қабул қилинади, шунингдек манфаатдор ташкилотлар билан келишилади.

Хўжаликлараро ер тузиш лойиҳалари вилоят ҳокими томонидан тасдиқланади. Юридик ва жисмоний шахсларга ер ажратиб бериш лойиҳалари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари томонидан тасдиқланади.

Ер тузиш ёрдамида ишлаб чиқаришни ташкил этиш ҳамда ижтимоий муносабатларни такомиллаштириш бўйича тадбирлар, яъни майдонларни инженерлик жихозлаш ва лойихавий ечимларни чуқур иқтисодий асослаш билан ўзвий боғлиқ бўлган ташкилий – ҳудудий масалалар ҳал қилинади.

Ер тузиш асосида наинки қишлоқ хўжалиги тармоқларида, балки барча халқ хўжалигида ердан оқилона фойдаланиш учун ташкилий – ҳудудий шарт – шароит яратилади. Ер ҳар қандай ишлаб чиқаришнинг асоси, қиммат баҳо табиий ресурс ҳамда халқ хўжалигидан мумкин қадар кўпроқ фойда олишнинг манбаи ҳисобланганлиги сабабли унга ҳар томонлама қаралади.

Ҳозирги даврда ер тузиш бир-бири билан
чамбарчас боғлиқ бўлган қатор фанлар
томонидан ўрганилади. Бу фанлар жумласига
қуйидагилар киради:

Ер тузишнинг илмий асослари;

Ер тузишни лойиҳалаш; Ер тузиш иқтисоди;

Ер тузишда иқтисодий-математик усуллар;

Ер ҳуқуқлари; Ер тузиш ишларини режалаш

ва ташкил қилиш; Ер тузишда геодезик

ишлар ва ҳоказолар.

Мавзуни ўзлаштириш учун тавсия этилаётган адабиётлар:

Асосий адабиётлар:

1. А.Р.Бабажонов, С.Б.Рўзибоев. Ердан фойдаланиш асослари. Ўқув қўлланма. –Т.: 2006й.
- 2.С.Авезбаев. С.Н. Волков. Ер тузишни лойиҳалаш. 2004 йил.
3. Ўзбекистон республикасининг Ер кодекси. –Т.: 1998 й.
- 4.“Ергеодезкадастр қўмитасининг Миллий ҳисоботи” 2010-2016 йй.

Интернет ва Зиёнет сайтлари:

1. [http:// www. colibri.ru/;](http://www.colibri.ru/)
2. <http:// zakon. rin. ru>
3. <http:// www. Lex.uz>